

Универзитет „Гоце Делчев“
Филолошки факултет - Штип

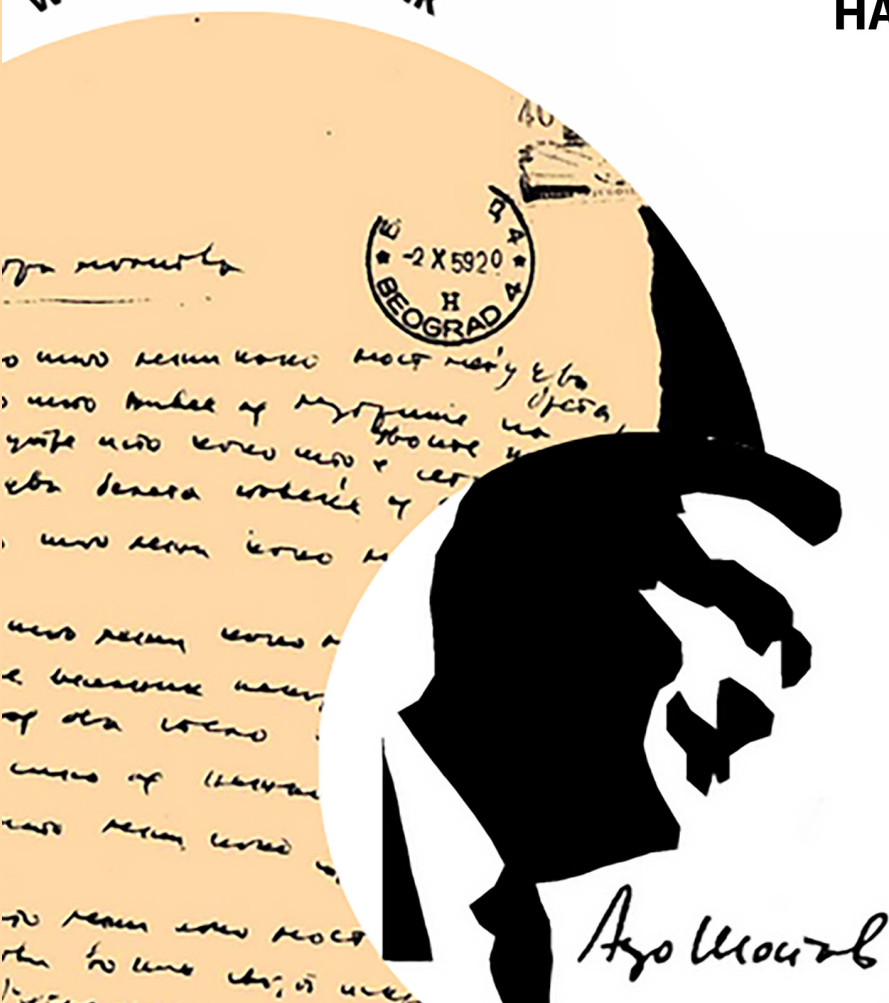
Меѓународна научна
конференција

25-26 мај 2023

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

„СТО ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО
НА АЦО ШОПОВ“

www.ff.ugd.edu.mk

Proceedings of the International Scientific Conference

100th Anniversary of the Birth of Aco Šopov

Faculty of Philology – Stip

May 25-26, 2023

Stip, 2023

За издавачот:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска

Издавачки совет:

Проф. д-р Дејан Мираковски
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска
Проф. д-р Светлана Јакимовска
проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Главен уредник:

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Одговорен уредник:

доц. д-р Надица Негриевска

Лектор на македонски јазик:

м-р Лилјана Јовановска

Јазично уредување на англиски јазик:

доц. д-р Натка јанкова Алаѓозовска

Техничко уредување:

Славе Димитров

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Печати:

Печатница „2 Август“ - Штип

Тираж:

100

About the Publisher:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD

Editorial Council:

Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD
Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD
Prof. Svetlana Jakimovska, PhD
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editor-in-Chief:

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Managing Editor:

Prof. Nadica Negrievska, PhD

Language Editor in Macedonian Language:

Liljana Jovanovska, MA

Language Editor in English Language:

Natka Jankova Alagjozovska, PhD

Technical Editor:

Slave Dimitrov

Publisher:

Goce Delcev University, Stip

Printing Office:

„August 2nd“ - Stip

Number of copies :

100

Претседател на организациски одбор:

Проф. д-р Светлана Јакимовска (Филолошки факултет УГД-Штип)

Членови на организациски одбор:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Махмут Челик (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Јованка Денкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Весна Кожинкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Надица Негриевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Марија Гркова-Беадер (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Марица Тасевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Адријана Хаџи-Николова (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Марија Тодорова (Филолошки факултет УГД-Штип)

Меѓународен научен одбор:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Светлана Јакимовска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Махмут Челик (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Јованка Денкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Весна Кожинкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Надица Негриевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска (Филолошки факултет

„Блаже Конески“, УКИМ, Скопје)

проф. д-р Елка Јачева-Улчар (Институт за македонски јазик

„Крсте Мисирков“, УКИМ, Скопје)

проф. д-р Наташа Аврамовска, Институт за македонска литература,
УКИМ, Скопје;

д-р Емил Ниами (Рускиот центар при УКИМ)

проф. д-р Ана Илиевска (Универзитет Стенфорд, САД)

проф. д-р Златко Крамарик (Универзитет Јосип Јурај Штросмајер
во Осиек, Хрватска)

проф. д-р Борјана Прошев-Оливер (Универзитет во Загреб, Хрватска)

проф. д-р Елена Дараданова (Универзитет во Софија, Бугарија)

проф. д-р Рајка Глушица (Универзитет на Црна Гора)

проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Беќановиќ (Универзитет на Црна Гора)

проф. д-р Намита Субиото (Универзитет во Љубљана, Словенија)

проф. д-р Мета Лах (Универзитет во Љубљана, Словенија)

проф. д-р Татјана Ѓурин (Универзитет во Нови Сад, Србија)

President of the organization board:

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Organization Board members:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Eva Gjorgjievaska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Mahmut Čelik, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Jovanka Denkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Kožinkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Nadica Negrievska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Marija Grkova – Beader, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Marica Tasevska, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

Adrijana Hadži-Nikolova, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

Marija Todorva, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

International Scientific Board:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Eva Gjorgjievaska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Mahmut Čelik, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Jovanka Denkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Kožinkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Nadica Negrievska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Mojsova-Čepiševska, PhD (Faculty of Philology
"Blaže Koneski", UKIM, Skopje)

Prof. Elka Jačeva-Ulčar, PhD (Institute for Macedonian literature
"Krstev Misirkov", UKIM, Skopje)

Prof. Nataša Avramovska (Institute for Macedonian literature "Krstev Misirkov",
UKIM, Skopje)

dr. Emil Niami (Russian Center UKIM)

Prof. Ana Ilievska, PhD (Stanford University, USA)

Prof. Zlatko Kramarić, PhD (University of Osijek, Croatia)

Prof. Borjana Prošev-Oliver, PhD (University of Zagreb, Croatia)

Prof. Elena Daradanova, PhD (Sofia University, Bulgaria)

Prof. Rajka Glušica, PhD (University of Montenegro)

Prof. Tatjana Đurišić-Bečanović, PhD (University of Montenegro)

Prof. Namita Subioto, PhD (University of Ljubljana, Slovenia)

Prof. Meta Lah, PhD (University of Ljubljana, Slovenia)

Prof. Tatjana Đurin, PhD (University of Novi Sad, Serbia)

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.3-05(062)

МЕЃУНАРОДНАТА научна конференција „Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“
(2023 ; Штип)

Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција „Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“ Филолошки факултет - Штип 25-26 мај, 2023 / [главен уредник Ева Ѓорѓиевска ; одговорен уредник Надица Негриевска. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”, 2023

Начин на пристапување (URL): <https://js.ugd.edu.mk/index.php/SGRAS/>. - Текст во ПДФ формат, содржи 529 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 05.12.2023. - Текст на мак. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите. - Abstract

ISBN 978-608-277-017-8

а) Шопов, Ацо, 1923-1982 -- Собири

COBISS.MK-ID 62551557

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**Зборник на трудови од
Меѓународната научна конференција
„Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“
Филолошки факултет - Штип
25-26 мај, 2023**

Штип, 2023

ПРЕДГОВОР

Во овој Зборник се поместени рефератите прочитани на Меѓународната научна конференција „Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“ која се одржа на 25 и 26 мај 2023 година, на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Целта на настанот беше, на стогодишнината од неговото раѓање, да му се оддаде почит на овој наш голем поет токму во неговиот роден град, но и повторно да се нурне во океанот на неговото извонредно творештво.

Во таа смисла, Зборникот, со бројните реферати, претставува уште една порта низ која влегуваме во светот на Ацо Шопов, во светот на еден од најзначајните поети на македонската книжевност. Шопов за нас денес не е само име, тој е волшебник кој со зборовите создава убост и магија. Секој негов стих е зрак поетско (црно) сонце, кое продира и до вртокот на зборот, и до жената и до љубовта, и до најмрачните агли на човековиот микрокосмос, но и до суштината на неговото постоење. Темите, значи, во неговата поезија се разновидни. Тој го истражува македонскиот идентитет низ суптилната испреплетеност на македонскиот јазик, историја и традиција. Неговите стихови неретко се појат на вртокот на народната поезија, оживувајќи го и воспевувајќи го на тој начин македонското богато културно наследство. Но, неговата поезија не е само општествено ангажирана, таа е и длабоко интимна. За Шопов стиховите се алатка со која ги истражува емотивните нијанси на љубовта, па, низ личното искуство, неретко ги осветлува универзалните аспекти на оваа сложена емоција. Сепак, во неговото творештво, љубовта не е олицетворена само во еросот, тој неа ја пронаоѓа и во природата чии пејзажи, сезони и смени стануваат симбол на животот и на неговата таинственост. Длабоката интроспективност на стиховите дозволува неговата поезија да се окарактеризира како филозофска, егзистенцијалистичка, бидејќи тој размислува за човечката судбина, смислата на животот и за предизвиците на постоењето воопшто. Од друга страна, поради употребата на метафори и на симболи кои го дополнуваат богатството и многуслојноста на стиховите, тој е нарекуван надреалист и симболист. Конечно, Шопов е мајстор на јазичната иновација, тој виртуозно ги користи постојните јазични техники, но создава и нови јазични изрази што дополнително го збогатуваат поетскиот исказ.

Токму затоа, неговото творештво лебди неуништво низ ткивото на времето, токму затоа неговата поезија и денес е предизвик за анализа и на лингвистите и на теоретичарите на литературата, но и на традуктолозите и на методичарите на настава. Ова го потврдуваат и бројните трудови (вкупно

43) објавени во Зборникот, поделени во 5 теми: лингвистика, книжевност, традицологија, Шопов за светот/светот за Шопов и Шопов во наставата по македонски јазик.

Во поглавјето посветено на лингвистиката, трудовите истражуваат различни аспекти на Шоповата поезија, поаѓајќи од јазични иновации и семантичко-етимолошки анализи до анализи на колороними, на фигуративниот интензитет и на јазичните отстапки во неговата поезија. Во ова поглавје објавени се трудовите на: Јачева-Улчар, *Јазичните иновации и изрази во функција на стихот*; Цветановски, *Небиднината како мотив за семантичко-етимолошка анализа на поетскиот јазик на Ацо Шопов*; Чиварзина, *Анализа на колороними во поезијата на Ацо Шопов*; Цветаноска, *Интерпретација на фигуративниот интензитет на ниво на содржината во поезијата на Ацо Шопов* и Олумчева, *Јазичните отстапки во поезијата на Ацо Шопов*.

Трудовите од поглавјето посветено на книжевноста проучуваат различни аспекти на Шоповото наследство. Метапоетскиот карактер на неговите стихови, местоположбата на Македонија во поезијата, интимната лирика и поетската онтологија се само дел од темите што се разгледуваат. Трудовите исто така се осврнуваат и на историскиот контекст и на македонската култура во стиховите на Шопов, заокружувајќи ја сликата за неговото значење во македонската книжевност.

Во ова поглавје Младеноски се осврнува на *Метапоетските стихова на Ацо Шопов*, додека Мојсова-Чепишевска и Иван Антоновски се прашуваат *Каде е Македонија во поезијата на Ацо Шопов?* Капушевска-Дракулевска се прашува *Како се моли со тело?* додека Караниколова-Чочоровска ја послушува *Морфологијата на тишината*. Ѓорѓиевска ја проучува *Поетската онтологија на Ацо Шопов* додека Стојановски размислува за *Ацо Шопов и црното сонце*. Трудот на Ристова-Михајловска е насловен *Поезијата на Ацо Шопов низ библиографските единици на одредени европски електронски бази, Шопов и Штип – нераскинлива нитка* додека Костадиновиќ ги проучува *Компаративните пристапи кон поезијата на Ацо Шопов и Бранко Миљковиќ во српската книжевна критика*. Ковилоски го проучува *Ацо Шопов на страниците на списанието „Нов ден“* додека Витанова-Рингачева се интересира за *Човекот како метафора во поезијата на Ацо Шопов*. Николовска се осврнува на *Минијатурите на Ацо Шопов*, а пак, Игнатовска-Димитрова на *Вонвременската димензија на поетската реч на Ацо Шопов*. Предмет на интерес на Иванова се *Метафората и метонимијата во поезијата на Ацо Шопов*, а на Јовановска *Интимната лирика на Ацо Шопов*. Витанова-Рингачева и Мицева ги анализираат *Литературните гледишта на Ацо Шопов*, а Китанов *Првите творби на ученикот Ацо Шопов*.

Во делот посветен на традицологијата се разгледува прелевањето на

Шоповата поезија на различни светски јазици и тоа англиски, француски, италијански, турски и руски јазик. Во ова поглавје Форестер зборува за Патеки кон светот: „Раѓање на зборот“ од Ацо Шопов во различни преводи, а Леонтиќ се осврнува на Препевите на поезијата на Ацо Шопов на турски јазик. Јакимовска го опишува Пулсот на Озирис во препевот на песната „Грозомор“ од Ацо Шопов на француски и на англиски јазик, додека Караниќиќ-Јосимовска и Ѓурчинова ја проучуваат Постапката „очудување“ во препејувањето на Ацо Шопов на италијански јазик. Бабамова ги проучува Елементите на егзотизам во некои препеви на Ацо Шопов од француски на македонски јазик – осврт кон препеви на поезијата на Леополд Седар Сенгор, а Маролова и Кузмановска Застапеноста на суфиксните деривати во поезијата на Ацо Шопов и нивни преводни еквиваленти во германскиот јазик. Конечно, Ниами се осврнува на Препевите на поезијата на Ацо Шопов на руски јазик.

Проучувањето на препевите на поезијата на овој наш поет означува и вовед во анализата на неговото влијание во пошироки светски рамки и анализа на Шопов како поет на човекот, на светот. Затоа следното поглавје е насловено Шопов за светот – светот за Шопов и во него Дараданова се осврнува на Рецепцијата на Ацо Шопов во Бугарија (во контекст на рецепцијата на македонската литература по 1990 година). Кожинкова говори за Хетеролошките аспекти во поезијата на Ацо Шопов, Шутаров за Културната дипломатија и Ацо Шопов, а Челик, Котева и Шаини за Претставувањето на уметноста на Ацо Шопов на турските читатели. Влијанието на Шопов во Словачка и во Словенија се разгледува во трудовите на Танески Ацо Шопов во словачкиот книжевен и културен ареал и на Субиото Ацо Шопов во словенечката културна средина. Стојановска зборува за Песна на црната жена од Ацо Шопов во контекст на деколонизацијата и постколонијализмот, а трудот на Кукубајска е насловен Локален активизам, универзални идеи. Тричковска и Буљановиќ-Симоновиќ говорат за Ацо Шопов во унгарската и српска книжевност, Стојменска-Елзесер за Космополитската поетска визија на Ацо Шопов, а Георгиевска ги анализира Африканските мотиви во поезијата на Ацо Шопов.

Делото на Шопов поради својата вонвременска убавина останува да биде звезда-водилка на македонската младина и затоа тоа и денес е дел од македонскиот образовен систем. Во таа смисла, последното поглавје во Зборникот е посветено на Ацо Шопов во наставата по македонски јазик. Во него Димитриева-Ѓорѓиевска се осврнува на Ацо Шопов во наставата по македонски јазик и литература во средното образование, а Камчева – Панова на Хуманизација на личноста на ученикот преку поезијата на Ацо Шопов. Гркова-Беадер зборува за Животот и творештвото на Ацо Шопов во наставата по македонски јазик, а Даниловска и Спасовска за Поетскиот опус на Ацо Шопов во учебниците по македонски јазик и литература.

Вака изгледа ова патување низ космосот на Шоповата мисла, овој заеднички обид да се осознаат различните аспекти на неговата поезија, неговата јазична иновативност, литературна длабочина и културна и образовна релевантност. Се надеваме дека со овој Зборник на трудови ќе придонесеме во разбирањето на неговото богато наследство, но и и ќе поттикнеме нови истражувачи да ги следат овие патеки кон непресушниот извор на неговиот поетски гениј.

На крај, должни сме да ја искажеме нашата благодарност на сите автори кои со својот труд дадоа придонес во создавањето на Зборникот, на членовите на Организацискиот одбор на конференцијата и на Уредувачкиот одбор на Зборникот. Благодарност и до учесниците на пленарната сесија, од кои дел се вклучија и од странство, како и до членовите на семејството на Шопов, кои со своите излагања ни го доближија не само поетот, туку и човекот Шопов. Се надеваме дека на овој начин, поетските дела на Шопов и понатаму ќе го осветлуваат литературниот и културен пејзаж на Македонија.

Проф. д-р Светлана ЈАКИМОВСКА

СОДРЖИНА / CONTENT

ЛИНГВИСТИКА / LINGUISTICS

25 Елка Јачева-Улчар

ЈАЗИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ И ИЗРАЗИ ВО ФУНКЦИЈА НА СТИХОТ
(врз примери од поезијата на Ацо Шопов)

Elka Jačeva-Ulčar

LINGUISTIC INNOVATIONS AND EXPRESSIONS OF THE VERSE
(based on examples of Aco Šopov's poetry)

33 Гоце Цветановски

НЕБИДНИНАТА КАКО МОТИВ ЗА СЕМАНТИЧКО-ЕТИМОЛОШКА АНАЛИЗА
НА ПОЕТСКИОТ ЈАЗИК НА АЦО ШОПОВ

Goce Cvetanovski

SEMANTIC ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF THE "NOT-BEING" MOTIF OF ACO
ŠOPOV'S POETRY

43 Александра Чиварзина

АНАЛИЗА НА КОЛОРОНИМИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ

Alexandra Chivarzina

ANALYSIS OF COLORNYMS IN ACO ŠOPOV'S POETRY

55 Атина Цветаноска

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ФИГУРАТИВНИОТ ИНТЕНЗИТЕТ НА НИВО НА
СОДРЖИНАТА ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ

Atina Cvetanoska

FIGURATIVE INTERSITY INTERPRETATION OF ACO ŠOPOV'S POETRY CONTENT

73 Мери Олумчева

ЈАЗИЧНИТЕ ОСТАПКИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ

Meri Olumčeva

LINGUISTIC DEVIATIONS IN ACO ŠOPOV'S POETRY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

83 Ранко Младеноски

МЕТАПОЕТСКИТЕ СТИХОВИ НА АЦО ШОПОВ

Ranko Mladenoski

THE METAPOETICS IN ACO ŠOPOV'S VERSES

- 97 Весна Мојсова-Чепишевска, Иван Антоновски**
КАДЕ Е МАКЕДОНИЈА ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ?
Vesna Mojsova-Čepiševska, Ivan Antonovski
WHERE IS MACEDONIA IN ACO ŠOPOV'S POETRY?
- 109 Лидија Капушевска-Дракулевска**
КАКО СЕ МОЛИ СО ТЕЛО?
(Ацо Шопов, „Молитви на моето тело“)
Lidija Kapuševska-Drakulevska
HOW TO PRAY WITH YOUR BODY?
(Ацо Šopov, "Prayers of my body")
- 117 Луси Караниколова-Чочоровска**
МОРФОЛОГИЈА НА ТИШИНАТА
Lusi Karanikolova-Čočorovska
MORPHOLOGY OF SILENCE
- 133 Ева Ѓорѓиевска**
ПОЕТСКАТА ОНТОЛОГИЈА НА АЦО ШОПОВ
Eva Gjorgjievska
ACO ŠOPOV'S ONTOLOGY OF POETRY
- 151 Андреј Стојановски**
АЦО ШОПОВ И ЦРНОТО СОНЦЕ
Andrej Stojanovski
ACO ŠOPOV AND THE BLACK SUN
- 159 Милена Ристова-Михајловска**
ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ НИЗ БИБЛИОГРАФСКИТЕ ЕДИНИЦИ НА
ОДРЕДЕНИ ЕВРОПСКИ ЕЛЕКТРОНСКИ БАЗИ.
ШОПОВ И ШТИП – НЕРАСКИНЛИВА НИТКА
Milena Ristova-Mihajlovska
ACO ŠOPOV'S POETRY THROUGH THE BIBLIOGRAPHIES OF PARTICULAR
EUROPEAN ELECTRONIC DATABASES. ACO ŠOPOV AND ŠTIP – THE
UNBROKEN TREAD
- 171 Данијела Д. Костадиновиќ**
КОМПАРАТИВНИ ПРИСТУПИ ПОЕЗИЈИ АЦЕ ШОПОВА И БРАНКА
МИЉКОВИЌА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОЈ КРИТИЦИ
Danijela D. Kostadinovič
COMPARATIVE APPROACH OF ACO ŠOPOV AND BRANKO MILJKOVIĆ'S
POETRY IN SERBIAN LITERARY CRITICISM

- 185 Славчо Ковилоски**
АЦО ШОПОВ НА СТРАНИЦИТЕ НА СПИСАНИЕТО *НОВ ДЕН*
Slavčo Koviloski
ACO ŠOPOV ON THE PAGES OF *NEW DAY* MAGAZINE
- 191 Ана Витанова-Рингачева**
ЧОВЕКОТ КАКО МЕТАФОРА ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ
Ana Vitanova-Ringačeva
THE METAPHOR OF MAN IN THE POETRY OD ACO ŠOPOV
- 201 Виолета Николовска**
МИНИЈАТУРИТЕ НА АЦО ШОПОВ
Violeta Nikolovska
THE MINIATURES OF ACO ŠOPOV
- 211 Христина Игнатовска-Димитрова**
ВОНВРЕМЕНСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА ПОЕТСКАТА РЕЧ НА АЦО ШОПОВ
Hristina Ignatovska-Dimitrova
THE ETERNAL DIMENSION OF ACO ŠOPOV'S POETRY
- 229 Лилјана Јовановска**
ИНТИМНАТА ЛИРИКА НА АЦО ШОПОВ
Liljana Jovanovska
INTIMATE LYRICISM OF ACO ŠOPOV
- 239 Марија Иванова**
МЕТАФОРАТА И МЕТОНИМИЈАТА ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ
Marija Ivanova
METAPHOR AND METHONYMY IN ACO ŠOPOV'S POETRY
- 249 Ана Витанова-Рингачева, Сузана Мицева**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ГЛЕДИШТА НА АЦО ШОПОВ
Ana Vitanova-Ringačeva, Suzana Miceva
LITERATURE ASPECTS OF ACO ŠOPOV
- 257 Блаже Китанов**
ПРВИТЕ ТВОРБИ НА УЧЕНИКОТ ШОПОВ
Blaze Kitanov
THE PRIME WORKS OF THE STUDENT ACO ŠOPOV

ТРАДУКТОЛОГИЈА / TRANSLATION

- 273 Sibelan Forrester**
PATHS INTO THE WORLD: ACO ŠOPOV'S "BIRTH OF THE WORD" IN MULTIPLE TRANSLATIONS
- 287 Марија Леонтиќ**
ПРЕПЕВИТЕ НА ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ НА ТУРСКИ ЈАЗИК
Marija Leontikj
TURKISH ADAPTATIONS OF ACO ŠOPOV'S POETRY
- 305 Светлана Јакимовска**
ПУЛСОТ НА ОЗИРИС ВО ПРЕПЕВОТ НА ПЕШНАТА ГРОЗОМОР ОД АЦО ШОПОВ НА ФРАНЦУСКИ И НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК
Svetlana Jakimovska
OSIRIS' PULSE IN THE FRENCH AND ENGLISH TRANSLATION OF THE POEM HORRORDEATH
- 321 Јована Караникиќ Јосимовска, Анастасија Ѓурчинова**
ПОСТАПКАТА „ОЧУДУВАЊЕ“ ВО ПРЕПЕЈУВАЊЕТО НА АЦО ШОПОВ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК
Jovana Karanikikj Josimovska, Anastasija Gjurčinova
THE "ESTRANGEMENT" TECHNIQUE IN THE ADAPTATIONS OF ACO ŠOPOV'S POETRY IN ITALIAN LANGUAGE
- 341 Ирина Бабамова**
ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ЕГЗОТИЗАМ ВО НЕКОИ ПРЕПЕВИ НА АЦО ШОПОВ ОД ФРАНЦУСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (осврт кон препеви на поезијата на Леополд Седар Сенгор)
Irina Babamova
THE ELEMENTS OF EGZOTISM IN SOME ADAPTATIONS OF ACO ŠOPOV'S POETRY FROM FRENCH TO MACEDONIAN LANGUAGE
(A Review of the Adaptations of Léopold Sédar Senghor's Poetry)
- 351 Даринка Маролова, Драгана Кузмановска**
ЗАСТАПЕНОСТА НА СУФИКСНИТЕ ДЕРИВАТИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ И НИВНИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК
Darinka Marolova, Dragana Kuzmanovska
ANALYSIS OF DERIVATIONAL SUFFIXES IN ACO ŠOPOV'S POETRY AND THEIR TRANSLATIONS IN GERMAN LANGUAGE

- 361 Емил Ниами**
ПРЕПЕВИТЕ НА ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ НА РУСКИ ЈАЗИК
Emil Niami
THE ADAPTATIONS OF ACO ŠOPOV'S POETRY IN RUSSIAN LANGUAGE

**ШОПОВ ЗА СВЕТОТ – СВЕТОТ ЗА ШОПОВ/
ŠOPOV FOR THE WORLD – THE WORLD FOR ŠOPOV**

- 371 Елена Дараданова**
РЕЦЕПЦИЈА НА ТВОРЧЕСТВОТО НА АЦО ШОПОВ В БЪЛГАРИЈА (В
КОНТЕКСТА НА РЕЦЕПЦИЈАТА НА МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА СЛЕД 1990
г.)
Elena Daradanova
THE RECEPTION OF ACO ŠOPOV'S WORK IN BULGARIA (in the context of the
reception of Macedonian literature after 1990)
- 383 Весна Кожинкова**
ХЕТЕРОЛОШКИТЕ АСПЕКТИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ
Vesna Kožinkova
HETEROLOGY ASPECTS OF ACO ŠOPOV'S POETRY
- 395 Васко Шутаров**
КУЛТУРНАТА ДИПЛОМАТИЈА И АЦО ШОПОВ
Vasko Šutarov
CULTURAL DIPLOMACY AND ACO ŠOPOV
- 407 Mahmut Çelik, İvana Koteva, Refide Şaini**
ATSO ŞOPOV'UN SANATINI TÜRK OKURLARINA TANITMAK
Mahmut Çelik, İvana Koteva, Refide Şaini
REPRESENTING ACO ŠOPOV'S ART TO THE TURKISH READERS
- 415 Звонко Танески**
АЦО ШОПОВ ВО СЛОВАЧКИОТ КНИЖЕВЕН И КУЛТУРЕН АРЕАЛ
Zvonko Taneski
ACÓ ŠOPOV IN THE SLOVAK LITERATURE AND CULTURAL RANGE
- 423 Намита Субиото**
АЦО ШОПОВ ВО СЛОВЕНЕЧКАТА КУЛТУРНА СРЕДИНА
Namita Subioto
ACÓ ŠOPOV IN THE SLOVENIAN CULTURAL SURROUNDING

- 437 Радица Стојановска**
ПЕСНА НА ЦРНАТА ЖЕНА ОД АЦО ШОПОВ ВО КОНТЕКСТ НА
ДЕКОЛОНИЈАЛИЗМОТ И ПОСТКОЛОНИЈАЛИЗМОТ
Radica Stojanovska
THE BLACK WOMAN SONG BY ACO ŠOPOV IN THE CONTEXT OF
DECOLONIALISM AND POSTCOLONIALISM
- 451 Марија Емилија Кукубајска**
ЛОКАЛЕН АКТИВИЗАМ, УНИВЕРЗАЛНИ ИДЕИ
Marija Emilija Kukubajska
LOCAL ACTIVISM, UNIVERSAL AIMS
- 463 Јелена Р. Тричковска, Сандра П. Буљановиќ-Симоновиќ**
АЦО ШОПОВ У МАЃАРСКОЈ И СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ
Tričkovska, Jelena, Sandra Buljanović Simonović
ACO ŠOPOV IN HUNGARIAN AND SERBIAN LITERATURE
- 475 Лорета Георгиевска**
АФРИКАНСКИТЕ МОТИВИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ
Loreta Georgievska
AFRICAN MOTIFS IN ACO ŠOPOV'S POETRY
- 481 Соња Стојменска-Елзесер**
КОСМОПОЛИТСКАТА ПОЕТСКА ВИЗИЈА НА АЦО ШОПОВ
Sonja Stojmenska-Elzeser
COSMOPOLITAN POETIC VISION OF ACO ŠOPOV
- АЦО ШОПОВ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК/
ACO ŠOPOV IN MACEDONIAN LANGUAGE TEACHING**
- 489 Марина Димитриева-Ѓорѓиевска**
АЦО ШОПОВ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА ВО
СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
Marina Dimitrieva-Gjorgjievska
ACO ŠOPOV'S POETRY IN MACEDONIAN LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING
- 503 Лидија Камчева-Панова**
ХУМАНИЗАЦИЈА НА ЛИЧНОСТА НА УЧЕНИКОТ ПРЕКУ ПОЕЗИЈАТА НА АЦО
ШОПОВ
Lidija Kamceva-Panova
HUMANIZATION OF THE STUDENT'S PERSONALITY THROUGH THE POETRY
OF ACO ŠOPOV

- 509 Марија Гркова-Беадер**
ЖИВОТОТ И ТВОРЕШТВОТО НА АЦО ШОПОВ ВО НАСТАВАТА ПО
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
Marija Grkova-Beader
LIFE AND WORK OF ACO ŠOPOV IN MACEDONIAN LANGUAGE TEACHING
- 517 Марина Даниловска, Марина Спасовска**
ПОЕТСКИОТ ОПУС НА АЦО ШОПОВ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ
ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
Marina Danilovska, Marina Spasovska
THE POETRY OF ACO ŠOPOV IN THE TEXTBOOKS OF MACEDONIAN
LANGUAGE AND LITERATURE

ПОСТАПКАТА „ОЧУДУВАЊЕ“ ВО ПРЕПЕЈУВАЊЕТО НА АЦО ШОПОВ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК

Јована Караникиќ Јосимовска¹, Анастасија Ѓурчинова²

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
jovana.karanikik@ugd.edu.mk

²Филолошки факултет „Блаже Конески“,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје,
agjurcinova@ff.ukim.edu.mk

Апстракт: Целта на овој труд е да ја претстави поезијата на Ацо Шопов како преведувачки предизвик за италијанистите во контекст на истражувањето за присуството на македонската поезија преведена на италијански јазик. Првиот дел дава општ преглед на поетските преводи објавени во Италија. Понатаму, се претставуваат препејаните стихови на Ацо Шопов на италијански јазик, објавени во збирки, антологии и списанија, почнувајќи од средината на дваесеттиот век сè до денес. Вториот дел од трудот е аналитички и се сосредоточува на општите карактеристики на поезијата на Ацо Шопов на фонолошко, морфосинтаксичко, лексичко и семантичко ниво, кои претставуваат предизвик за преведувачот, преку одделните „очудувања“ со кои се соочил. Низ примери од неколку преведени песни: *Orrendamorte, Sangue abissale, Poesia, Strada comune, Preghiera per un'ancora introvabile parola ordinaria, Sesta preghiera del mio corpo, Nona preghiera del mio corpo, Il venire lento del fuoco* (сите во препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт), *Poesia, Amore, Questà beltà* (во препев на Џакомо Скоти) и *Sulla riva del lago* (во препев на Аугусто Фонсека) се прикажани и можни решенија за овие отстапки.

Клучни зборови: препев, македонска поезија, италијански јазик, очудувања

1. Ацо Шопов во контекстот на рецепцијата на македонската литература во Италија

Во последните години се почувствува силна потреба за афирмација на македонската култура надвор од државните граници, а со тоа потреба за подобар увид во врските што ги остварува со други земји и култури во различни сфери.

Што се однесува до македонската книжевност и меѓукултурните врски со Италија и италијанската култура, на прв поглед може да се воочи постојан пораст на интересот за јазикот и за книжевноста на родната земја на Данте

Алигиери, што се гледа преку бројот на изучувачи и пред сè бројот на преведени наслови од современа книжевност и книжевност од подалечните историски периоди. Од друга страна, пак, она што загрижува е недостиг од поголемо внимание во спротивна насока. Може да се претпостави дека тоа во голема мера се должи на недостаток од соодветна политика и поддршка за промоција од страна на релевантните институции во земјава. Исто така, тоа значи и дека досега не е направено поголемо, и колку што е можно повеќе сеопфатно и систематско проучување на достапноста и рецепцијата на македонската книжевност во Италија. Ацо Шопов во еден разговор ќе рече „Во поезијата нема високо и средно развиени земји и земји во развој. Таа е или не е тоа.“ (1968), Токму од таа позиција тргнува и овој труд, кој е дел од поголемо истражување на авторките на оваа тема.

Во оваа прилика сметаме дека е важно да се спомене придонесот на Наум Китановски, професор и поранешен лектор при лекторатот за македонски јазик на Универзитетот „Ориентале“ во Неапол, во собирање на податоци и материјали во врска со преводи на македонски автори во поединечни изданија, но и како дел од списанија, збирки и други видови печатени дела. За целите на овој труд е употребен дел од неговите необјавени податоци, предадени на Катедрата за италијански јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

2. Македонската поезија во препев на италијански јазик

Присуството на македонската поезија во Италија може да се следи на неколку нивоа: преку поетските книги од одделни автори, преку антологиите, како и преку прилозите во периодиката.

Антологиите заземаат важно место при претставување на одредена книжевна култура пред читателите од други земји и култури. Изборот на автори и дела мора да биде внимателно направен затоа што истовремено тој избор претставува одредена (честопати и првична) слика и впечаток за голем збир од разновидни и многубројни книжевни изрази. Идеалниот „успех“ на една антологија е да послужи како вовед и да поттикне подлабок интерес за одредена книжена продукција.

Од кодификацијата на македонскиот јазик во 1945 г. до денес издадени се **осум** антологии на македонската книжевност. На прво место би ја споменале *Antologia della poesia macedone/Антологија на македонската поезија* од 1965 г. приредена од писателот, новинар и преведувач Џакомо Скоти, инаку голем промотор на македонската книжевност во Италија, како што може да се забележи од наведените наслови. Потоа, во 1971 г. истиот приредувач издава збирка со народна поезија, насловена *Canti popolari macedoni dal Medio Evo ad oggi/Македонски народни песни од средниот век до денес*, а четири години подоцна по повод чествувањето на денот на сесловенските просветители Св.

Кирил и Методиј излегува и кратката поетска антологија *Gloria a San Cirillo/ Во слава на Свети Кирил* составена од страна на Александар Спасов и Наум Китановски. Претходно, во 1966 г., е издадена и збирката *La Macedonia ieri e oggi*, чиј уредник е Џорџо Нуриџани во која се сместени единаесет препеви на песните на Ацо Шопов, Кочо Рацин, Анте Поповски, Србо Ивановски, Славко Јаневски, Матеја Матевски, Блаже Конески, Анте Поповски, Константин Миладинов, Гане Тодоровски и Никола Вапцаров. Во 1981 г. тримесечникот *La battana*, кој и ден денес се објавува во Риека и претставува гласник за култура на италијанската заедница во Хрватска и Словенија, објавува специјално издание посветено на Македонија кое обединува преводи на повеќе прозни и поетски автори, како и осврти и есеи за современите аспекти на македонската книжевност. Тука се наоѓа и текст од Јован Стрезовски за „Струшките вечери на поезијата“ и текст на Божидар Настев насловен *Македонската поезија на италијански јазик*, како и препеви на познатите стихови на Константин Миладинов, Кочо Рацин, Гане Тодоровски, Славко Јаневски, Блаже Конески, Ацо Шопов, Матеја Матевски, Анте Поповски, Михаил Ренџов, Петар Бошковски, Петре Андреевски, Јован Павловски, Јован Котевски, Влада Урошевиќ, Радован Павловски, Богомил Ѓузел, Ефтим Клетников и Атанас Вангелов. За македонската поезија од втората половина од дваесеттиот век се говори и во антологии посветени на целокупното творештво на Југославија, како што се *Poesia jugoslava contemporanea/Современа југословенска поезија* од 1959 г., приредена од Освалдо Раму, *Nuova poesia jugoslava/Нова југословенска поезија* од 1966 г. чиј уредник е Џирил Злобец, *Antologia delle letterature del Sud-est Europeo/Антологија на Југоисточните европски книжевности* уредена во 1969 г. од Санте Грачоти и др. и *Le letterature della Jugoslavia/Книжевностите на Југославија* од 1970 г. уредена од италијанскиот славист Бруно Мериџи.

По превирањата на Балканот во 90-тите години се чини дека привремено замрзува и оваа активност. Сепак, големиот љубител на македонската култура, веќе споменатиот Џакомо Скоти, инаку приредувач на пет од осумте досега објавени антологии, во 2010 година во Риека објавува уште една збирка посветена на македонската народна поезија *Spara il fucile sulla montagna. Canti popolari mitologici ed epici della Macedonia*, збирка на македонски народни песни со митолошки и епски мотиви.¹

„Новата македонска книжевност“, односно творештвото што се однесува на периодот од почетокот на 90-тите години на минатиот век сè до денес, е предмет на интерес на повеќе изданија, од кои на прво место би ја споменале антологијата *Macedonia: la letteratura del sogno La nuova letteratura macedone 1991 – 2011/Македонија: книжевност на сонот. Нова македонска книжевност*

¹ Една верзија на оваа антологија на Скоти е неодамна преобјавена во Италија, кај издавачот Беса-Мучи во 2022 г., под наслов *Vento di Meglene. Canti del popolo macedone/Veter од Меглен. Песни на македонскиот народ.*

1991 – 2011, приредена од Анастасија Ѓурчинова, која на италијанските читатели им ги претставува најзначајните современи македонски автори и нивните поетски и прозни дела, поточно дваесет и осум поети, почнувајќи од Блаже Конески, Матеја Матески, Гане Тодоровски, Анте Поповски, Петре М. Андреевски, преку Мурат Исаку, Михаил Ренџов, Радован Павловски, Богомил Ѓузел, Димитар Башевски, Тодор Чаловски, Ефтим Клетников, Санде Стојчевски, Веле Смилевски, Ристо Лазаров, Раде Силјан, Катица Ќулавкова, Лилјана Дирјан, Вера Чејковска, Зоран Анчевски, Јордан Данаиловски, Иван Џепаровски, Славе Ѓоко Димоски, Братислав Ташковски, Игор Исаковски, Лидија Димковска, Линдита Ахмети и Никола Маџириров. Значаен придонес кон запознавање на творештвото од овој период е и дебатниот форум-прилог од 2009 г. *Alla scoperta della nuova letteratura macedone (1989 – 2009)/Во откривање на новата македонска книжевност (1989 – 2009)*, во рамките на списанието *Studi Slavistici/Славистички студии*, приреден од Џована Броџи Беркоф и Анастасија Ѓурчинова, инаку издание на Универзитетот на Фиренца. Во седумдесетина страници се обработени теми кои се однесуваат на мотивите, тенденциите и поетиките во современата македонска книжевност, како и нејзината позиција во рамките на балканската, словенската и европската книжевност. Покрај овој прилог, може да се сретнат и други прикази на македонската поезија во списанија како на пр., двојазичното претставување од 2002 г. насловено *Sei giovani poeti macedoni/Шест млади македонски поети* од Анастасија Ѓурчинова, во списанието *Semicerchio Rivista di letteratura comparata/Полукруг*, списание за компаративна книжевност, а во кое се застапени македонските поети: Лидија Димковска, Марко Петрушевски, Ирена Павлова, Сузана В. Спасовска, Владимир Илиевски и Звонко Танески. Ѓурчинова е автор и на други текстови кои се занимаваат со меѓукултурните врски на македонската и италијанската книжевност, меѓу кои ги издвојуваме следните: *L'immagine degli italiani nella letteratura macedone/Сликата на Италијанците во македонската литература* во *Tempo d'incontri. Atti dei seminari Tempus JEP* од 2007 г., *Generazioni, tendenze, poetiche. Antologie della letteratura macedone in italiano/Генерации, тенденции и поетики. Антологии на македонската книжевност на италијански јазик* од 2022 г. и *Aspetto mediterraneo della poesia macedone/Медитеранскиот аспект на македонската поезија* од 2022 г.

Покрај овие антологиски изданија, во Италија досега се објавени и неколку поединечни збирки поезија, преведени од различни преведувачи, меѓу кои неколку и од споменатиот Скоти. Се работи за збирки од следните поети: Кочо Рацин, Блаже Конески, Матеја Матевски, Анте Поповски, Влада Урошевиќ, Катица Ќулавкова, Наташа Сарџоска, Јозо Бошковски, Раде Силјан, Славко Јаневски, Петре Бакевски, Олег Дементиенко, Тодор Мицов и Глигор Стојковски.

3. Досегашни препеви од Ацо Шопов објавени во Италија

Како што може да се забележи од горенаведеното, досега не е преведена ниту една збирка поезија целосно посветена на творештвото на Ацо Шопов. Сепак, неговата поезија е опфатена во повеќе колективни изданија.

Првиот извор датира од 1959 година. Се работи за споменатата антологија *Poesia Jugoslava contemporanea/Современа југословенска поезија* во која се наоѓаат препеви на Освалдо Раму (1959). Впрочем, тоа е и првата антологија на југословенското поетско творештво, во која меѓу седум песни од кои една на Конески, Јаневски, Тодоровски и три песни од Кочо Рацин, се наоѓа и препевот на песната *Бегалци*, со италијански наслов *Fuggiaschi*². Во 1961 г. во двомесечното списание за култура, книжевност и ликовна уметност на повоена Југославија *Галерија/Galleria* е објавен и прилог за македонската култура приреден од Матеја Матевски и Салваторе Шаша, во кој се наоѓаат и песните *Inseguo la mia voce/Го барам својот глас* и *Треба да бидеме подобри/Dobbiamo esserci buoni* (Sopov, 1961, p. 352–253). Последниот препев е вметнат и во други изданија од 1966 година, и тоа две антологии од кои едната е *Nuova poesia Jugoslava/Нова југословенска поезија* (Sopov, 1966, p. 389) во која уредник на македонското прилог е Александар Спасов, а преведувач Џакомо Скоти, а друга книгата *La Macedonia ieri e oggi/Македонија вчера и денес* од Џорџо Нуриџани (Џоров, 1966, p. 136). Во веќе споменатата антологија *Antologia della poesia macedone/Антологија на македонската поезија* од 1965 г. има три песни од Ацо Шопов препеани од Џакомо Скоти: *Poesia/Поезија, Questa beltà/Убавината* и *Amore/Љубов* (Џоров, 1965, p. 72–74).

Во 70-тите години од минатиот век се сретнуваат неколку изданија приредени во рамки на специфични настани или други поводи поврзани со промоција на македонската култура. Тука спаѓа и споменатата антологија на Александар Спасов *Gloria a San Cirillo/Во слава на Свети Кирил* (1974), иницијатива на Комисијата за културни врски со странство на СРМ по повод деновите на македонската култура во Рим, во која меѓу дваесет творби на современи автори е вклучена и песната *Preghiera per una semplice parola non ancora scoperta/Молитва за еден обичен но уште непронајден збор* (Sopov, 1974, p. 24), во препев на Наум Китановски. На ист начин и во 1976 г. во рамките на најголемиот празник на поезијата на овие простори, „Струшките вечери на поезијата“, направен е прв обид да се објават стиховите на Константин Миладинов со кои традиционално се отвора Фестивалот. Покрај песните на Миладинов, тука се и две песни на Ацо Шопов *Poesia/Поезија* и *Questa beltà/Таа убавина*, преведени од Наум Китановски (Sopov, 1976, p. 40–41). Во овој контекст вреди да се спомене и еден критички осврт на Агата Чекини во

² Дел од податоците претставени во овој труд се преземени од необјавено истражување на Наум Китановски и во оваа прилика се објавуваат во истиот обем во кој се доставени на авторките.

ревијата *Италјуг (Italjug)* посветена на односите меѓу Италија и Југославија насловен *Tre poeti macedoni/Три македонски поети*, во кој интересот е насочен на песната *Oh, questa beltà* на Шопов, покрај *Dolore bianco* на Славко Јаневски и *L'erba* на Матеја Матовски (Cecchini, 1974, p. 20).

Голема улога во запознавањето на италијанските читатели со поезијата на Шопов и македонската поезија, воопшто, во текот на седумдесеттите има и билтенот *Relazioni Macedonia*. Во повеќе броеви, издадени во првата половина на седумдесеттите години објавени се песните *Nasce la parola/Раѓање на зборот*, *Canto/Песна*, *Agosto/Август*, *Sole nero/Црно сонце* (1972), *Canto/Песна* (1973), *Settima orazione del mio corpo/Седма молитва на моето тело* (1974) и *La canzone degli anni/Песна на годините* (1976).

Во споменатиот специјален прилог за македонска книжевност и култура на гласникот *La battana* од Риека во 1981 г. се наоѓа препевот на Аугусто Фонсека на песната *Sulla riva del lago/Настан на езерскиот брег* (Џоров, 1981, стр. 86–87). Истата песна е објавена повторно во списанието *La vallisa*, списание за книжевност и други теми, во Бари во 1986 г. (Џоров, 1986, p. 33–34), додека во списанието *Balkanica* во Рим во 1982 г. заедно со *Cicatrice/Лузна* се преобјавени и *Agosto/Август*, *Canto/Песна*, *Nasce la parola/Раѓањето на зборот* и *Sole nero/Црно сонце* (Џоров, 1982, p. 77–80). Последната песна се наоѓа и во број од 1984/85 г. од списанието за култура „Impregno 80“ во кој е прикажан панорамски преглед на македонската поезија (Џоров, 1985, p. 51).

Пресвртот на општествените прилики на Балканот во деведесеттите години го сврте интересот кон нови и актуелни теми, како и современи книжевни изрази. Резултатите од истражувањето покажуваат дека од овој период датира само еден единствен препев, песната *Vaticinio nella cenere/Претскажувач во пенел* (Џоров, 1993, p. 5), препев на Бруно Ромби, објавен во списанието *Liguria Arte* во 1993 година.

4. Најновиот препејувачки проект

Масовната дигитализација во последните дваесетина години не ја одмина ниту сферата на културата, па овозможи поширока достапност и на книжевните дела. Така, во виртуелниот *Лирски дом на Ацо Шопов* покрај оригиналните стихови, критички осврти, есеи и други релевантни извори, во едно катче се сместени и неколку современи препеви на неговите стихови.

Реномираното римско списание за литература *Nuovi argomenti/Нови аргументи* во 2021 година објави осум песни – избор од поезијата на Ацо Шопов, во препев на италијански јазик од Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт: *Orrendamorte/Грозомор*, *Sangue abissale/Има долу една крв*, *Poesia/Песна*, *Strada comune/Обична улица*, *Pregghiera per un'ancora introvabile parola ordinaria/Молитва за еден обичен но уште непронајден збор*, *Sesta preghiera del mio corpo/Шеста молитва на моето тело*, *Nona preghiera del mio corpo/Деветта*

молитва на моето тело и Il venire lento del fuoco/Долго доаѓање на огном (Šopov, 2021). Покрај тоа што се работи за препеви на современ италијански јазик, овие стихови се посебни и по тоа што се плод на заеднички труд, односно дека се работени „a quattro mani“³, во случајов преку преведувачките Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт. Токму на овој специфичен процес на преведување, како и на обележјата на поезијата на Шопов кои требало да се пренесат во целниот текст, ќе се сосредоточиме во наредниот дел од трудот.

Списанието *Нуови аргументи* е основано во 1953 година од писателите Алберто Моравија и Алберто Карочи, за да се профилира како левичарско книжевно гласило, аналогно на „Модерните времиња“ (*Les Temps Modernes*) на Сартр во Париз. На неговите страници се водени значајни дебати за комунизмот, за идеологијата и за културата, за јазикот и за филмот, за судбината на романот и на поезијата. Со ова списание соработувале некои од најзначајните италијански писатели и интелектуалци: Итало Калвино, Наталија Гинзбург, Еуџенио Монтале, Елза Моранте, Елио Виторини, Умберто Еко, Леонардо Шаша, Антонио Табуки, Клаудио Магрис, Николо Аманити, и многу други. Покрај нив, во списанието објавувале и истакнати имиња од европската и светската книжевна сцена, како Хорхе Луис Борхес, Октавио Паз, Хулио Кортасар, Ролан Барт, Михаил Булгаков, Михаил Бахтин, Борис Пастернак, Јосиф Бродски, Пол Остер, Шејмас Хини.

Уредници на *Нуови аргументи* биле и Пјер Паоло Пазолини и Енцо Сичилијано, додека во редакцијата се јавуваат некои од денес најтиражните писатели во Италија, како Сандро Веронези и Роберто Савијано. Од 2006 година главен уредник на списанието е писателката Дача Мараини.

Прилогот за Ацо Шопов, објавен во број 7/2021 година, под наслов *Sangue abissale/Има долу една крв*, е придружен и со пригодна белешка за поетот, составена од Миа Леконт. Во неа, освен што се издвоени најзначајните карактеристики на творечкото писмо на авторот, проткаени и со неговата биографија, особено се истакнува стожерното место на Шопов во рамките на современата македонска поезија, но и неговата улога во развојот на книжевноста на југословенската заедница.

Преведувањето е иницирано на посреден начин. Миа Леконт, италијанска поетеса и преведувачка со француско потекло, пристапува кон стиховите на Ацо Шопов преку неговите француски препеви. Импресионирана од длабочината и звучноста на оваа поезија, таа одбира осум песни за превод на италијански. Но, плашејќи се од грешки и преголеми оддалечувања од изворникот, се обраќа за соработка кон македонската италијанистка (Ѓурчинова) со која започнуваат процес на преведување „во четири раце“. Неколку месеци трае нивната интензивна комуникација преку електронска

³ „a quattro mani“ – буквален превод „со четири раце“, односно заеднички труд на двајца автори, односно преведувачи.

преписка и онлајн средби, на кои се дискутира за низа дилеми од лексички и стилски карактер.

Во поглед на првата песна, *Грозомор*, особено долго се размислува за нејзиниот наслов, и по неколку предлози и варијанти остануваат во игра два наслови: *Sgomento*, со значење на вознемиреност и згрозеност, како и *Orrendamorte*, со значење на грозна или ужасна смрт. По долго дебатирање од различни аспекти, како и премислувања, преведувачките на крајот се решаваат за второто решение, *Orrendamorte*, најпрвин заради тоа што и изворниот наслов се базира на своевидна кованица, а потоа и заради фонологијата, т.е. звучната аналогија, која не е за занемарување. На тој начин е направено оддалечување од француското решение *Effroi*, (на преведувачот Едуар Моник, 1994) доближувајќи се повеќе кон англиското, *Horrordeath* (на Роли Грау и Кристина Крамер, 2022).

Во песната, пак, која го дава насловот на целиот прилог во италијанското списание, *Има долу една крв*, е зачувана блискоста со француската верзија (*Sang abyssale*), па тргнувајќи оттука и преведувачките на италијански прибегнуваат кон верзијата на насловот *Sangue abissale*. Вакво решение е понудено и кај другите романски јазици, па така и во шпанскиот превод насловот е *Sangre abysmal* (препев на Луиза Футорански, 2011), додека во англиските преводи е зачувана повисока еквивалентност со оригиналот, останувајќи *There's Blood Down There*, 1977 (или *Down Bellow There is a Blood*, 2022). Именката бездна или *abisso* во насловот станува „очудувачки“ еквивалент за прилогот „долу“ од изворниот наслов, наоѓајќи го своето оправдување во прилогот *nel profondo*, или „во длабочината“, што е употребен понатаму во самиот превод, дури и преку изоставање на глаголот „има“:

<p>Има долу тешка една крв од древноста чиниш останата. [...] Има долу една тешка крв. Има крв една. Има една крв густа како црна смола. <i>Има долу една крв</i>, 1963</p>	<p>Nel profondo un sangue pesante, lo si direbbe dall'origine dei tempi. [...] Nel profondo un sangue pesante. Sangue. Lo spessore della resina nera. <i>Sangue abissale</i>, 2021 (препев на Анастасија Гурчинова и Миа Леконт)</p>
---	--

Позната е прегнантноста, херметичноста и непросирноста на стихот на Шопов. Овие негови особености, со кои преведувачките се борат постојано, може да ги согледаме преку следниот пример од песната *Nona preghiera del mio corpo/Деветта молитва на моето тело*:

<p>Врз кровот негов гука гулаб вечен чудна сказна од леб и од сребро... Дали го откри тој збор, тоа име што штрека во дното на секое ребро. <i>Деветта молитва на моето тело,</i> 1963</p>	<p>Sopra i tetti, l'eterno piccione tuba una favola misteriosa di pane e soldi... Hai trovato la parola, il nome che erode al midollo? <i>Nona preghiera del mio corpo,</i> 2021 (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт)</p>
--	--

Во вториот стих како еквивалент на изразот „од леб и од сребро“ е употребен изразот *di pane e soldi*, при што до *soldi* (со значење на пари) е дојдено најверојатно преку посредството на француската верзија *de pain et d'argent*, првично не обрнувајќи внимание на фактот дека *argent* на француски може да значи пари, но и сребро. Но, понатамошната рефлексива, размената на мисла и со други колеги, води кон симболичко толкување на изразот „од леб и од сребро“, која најверојатно има библиска конотација, според која среброто алудира на сребрениците на Јуда. Ова последново повторно нè води кон зборот „пари“, што во недостаток на еден единствен термин за именката „сребреници“ на италијански јазик (би се нарекле евентуално *monete d'argento*), дозволува слободно да се употреби во овој случај лексемата „пари“. Во последниот стих од оваа строфа изразот „во дното на секое ребро“ исто така предизвикува дискусии кај преведувачките, но на крајот, во согласност со есенцијалниот стил на италијанската поетеса, одбран е еквивалентот *al midollo*, со значење „до (коскената) срж“.

При препевот е изоставена римата, така што и во овој најнов превод на италијански, како и на многу други јазици, сите стихови на Шопов се препеани во слободен стих.

5. Постапката „очудување“

Статијата *Sulla traduzione macedone dell'Evgenij Onegin/За македонскиот превод на Евгениј Онегин* (Righi, 2006) од италијанскиот научник Роберто Риги во споменатото списание *Studi slavistici/Славистички студии* од 2006 г. може да послужи како појдовна точка при разгледување не само на преведувачките постапки како решенија при помирување на асиметричните елементи во двата јазични системи, туку за потенцирање на целокупното културолошко значење на преводот. Имено, Риги во статијата се занимава со анализа на преводот на Георги Сталев, при што го споредува со рускиот текст. Авторот особено се задржува на значењето на ова дело, разликата во карактеристиките на поезијата во двата јазика, и на крајот заклучува како надминувањето на тие нееднакости од страна на Сталев влијаело врз формирањето на македонскиот литературен јазик.

Токму во тоа облагородување на целниот јазик всушност и се состои *очудувањето*, поим кој Блаже Конески го „позајмува“ од руските формалисти и од теоријата на литературата и го воведува во македонскиот јазик со следната дефиниција: „Очудувањето се дефинира како отстапување на некој елемент (обично тематски) на литературното дело од нормите и конвенциите и негово претставување од необична страна, како да е ‘првпат виден’. Поимот се применува и во однос на други (стилистички, композициски) постапки – што придонесуваат за нарушување на ‘автоматизмот’ на перцепцијата, па е во сушноста врзан за постапката на авангардата“ (Конески, 2018 [1993], стр. 59). Токму во тие отстапки, односно *аграмиткалности* и *алогичности*, на синтаксичко, лексичко и фонолошко ниво во првиот, и на семантичко во вториот случај, настанува „очудувањето“, како што потенцира Драги Михајловски во неговиот прочуен есеј *Под Вавилон: Задачата на преведувачот* (2006).

Што се однесува до поезијата на Ацо Шопов, таа претставува огромен предизвик за секој што се „осмелил“ да го пренесе богатството од овие очудувачки елементи во неговите стихови од македонски во друг јазик. Во оваа прилика прикажуваме дел од нив и даваме предлог за можни решенија, меѓу другото, и во знак на охрабрување на други преведувачи да го надополнат празниот простор што во библиографијата на македонската препеана поезија би требало да го заземат значајните стихови на Шопов.

Во овој момент ни се достапни следните препеви во печатена и електронска форма, кои ќе ги земеме предвид при анализата: *Orrendamorte, Sangue abissale, Poesia, Strada comune, Preghiera per un'ancora introvabile parola ordinaria, Sesta preghiera del mio corpo, Nona preghiera del mio corpo, Il venire lento del fuoco* (сите во препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт), *Poesia, Amore, Questà beltà* (во препев на Џакомо Скоти) и *Sulla riva del lago* (во препев на Аугусто Фонсека).

Она што на прв поглед може да се заклучи од текстот на преводот и оригиналот е дека кај сите овие песни е задржана основната структура, особено што се однесува до видот на строфите. Најголем дел од препеаните песни се напишани во катрени, а една во дистих. Оваа структура е целосно задржана и во препевот, а тоа се однесува и на бројот на строфите во песните.

Од друга страна, римата најчесто отсутствува во препевите; на пример, вкрстената рима со која се карактеризираат голем дел од строфите во оригиналот, не е задржана во препевот:

<p>Ах таа убавина, ах таа убавина, тоа диво во крвта завивање. Кине, граба, сече, носи како лавина, вечна е притаеност и вечно откривање.</p> <p><i>Ах, таа убавина, 1955</i></p>	<p>Questa beltà, beltà, questo tormento Selvaggio in sangue. Spacca, arraffa, taglia, travolge, è una valanga, un rimpiazzarsi eterno, un rivelarsi eternamente.</p> <p><i>Questa beltà, 1965 (препев на Џакомо Скоти)</i></p>
---	--

Сепак, може да се забележи дека музикалноста на поезијата на Шопов, која се должи на изобилството фонолошки стилски фигури, во одредена мера прозвучува и во препевот. Ги издвојуваме стиховите каде што е употребена анафора во оригиналот и во целниот текст. Таков пример има во песните *Долго доаѓање на огнот, Молитва за еден обичен но уште непронајден збор и Има долу една крв:*

<p>Под овие води тешки и зрели тримеѓница црна црно што ги дели.</p> <p>Под овој венец од сончеви глави, под оваа далга со карпи што се дави,</p> <p>Под овој екот, заклињања и злоби, и ова дрво на брегот од дамнина што коби.</p> <p>.....</p> <p>Од врукот до уток, од грст до крст.</p> <p>Од подземнина до изземнина, од брат до тат.</p> <p>Од светилка до бесилка, од реч до меч.</p> <p>.....</p> <p>Од селишта до пепелишта, од боска до коска.</p> <p>Од бог до глог, од жетва до клетва.</p> <p>Од белег до лелек, од канија до востанија.</p> <p><i>Долго доаѓање на огнот, 1970.</i></p>	<p>Sotto queste acque pesanti e mature, fosco discrimine in tre nere frontiere.</p> <p>Sotto la ghirlanda di teste di sole sotto quest'onda che annega con le rocce</p> <p>Sotto rimbombi, malanni e bestemmie e sulla riva l'albero di un eterno malauguri.</p> <p>.....</p> <p>Dalla fonte alla foce, dal pugno alla croce.</p> <p>Dalla segreta al fremito, da fratello a avversario.</p> <p>da faro a forca, dal verbo al dardo.</p> <p>.....</p> <p>Dal borgo ai ruderi, dal seno all'osso.</p> <p>Dal divino alla spina, dalle messi all'anatema.</p> <p>Dal segno all'urlo, dal fodero al bagliore.</p> <p><i>Il venire lento del fuoco, 2021 (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт).</i></p>
---	--

<p>Пронајди збор од кој – штом со крик ќе се рече – несвесно крвта почнува да боли, крвта што бара корито да тече. За таков збор телото мое те моли.</p> <p>Пронајди таков вистински збор налик на сите мирни заробеници на оној ветар, оној развигор што ги буди срните во нашите зеници. Пронајди таков вистински збор.</p> <p>Пронајди збор на раѓање, на лелекање, пронајди таков збор. <i>И овој храм затворен во својата древност и голем од чекање ќе ти се отвори покорно и сам.</i></p> <p>Пронајди збор на раѓање, на лелекање. <i>Молитва за еден обичен но уште непронајден збор, 1963</i></p>	<p>Trova una parola – proferita nel grido – che ferisca d’istinto il sangue, il sangue in cerca di un letto per scorrere. Ti prega il mio corpo per questa parola.</p> <p>Trova la giusta parola a immagine di tutti i prigionieri tranquilli, di questo vento, refolo che risveglia negli occhi i caprioli. Trova la giusta parola.</p> <p>Trova la parola della nascita, il grido, trova la parola. <i>E questo tempio prigioniero degli anni, forte dell’attesa, da solo, umile al tuo cospetto, s’aprirà.</i> Trova la parola della nascita, del grido. <i>Preghiera per un’ancora introvabile parola ordinaria, 2021 (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт).</i></p>
<p>Има долу тешка една крв од древноста чиниш останата. Не се ни насира во врелите маглини на овој врв. Лежи проколната како лузна врз раната.</p> <p>Има долу една тешка крв. Има крв една. Има една крв густа како црна смола. Крв незаситна и исконски жедна. Има една стара крв, црна и гола. <i>Има долу една крв, 1963</i></p>	<p>Nel profondo un sangue pesante, lo si direbbe dall’origine dei tempi. Non manifesto a queste altezze, nelle torride brume. Giace maledetto come di piaga cicatrice.</p> <p>Nel profondo un sangue pesante. Sangue. Lo spessore della resina nera. Sangue vorace, la sua sete risale alla genesi. È sangue antico, nudo e nero. <i>Sangue abissale, 2021 (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт)</i></p>

Опчекорувањето е исто така една од карактеристичните стилски фигури, кои преведувачите успешно ги пренесуваат и во препевот. Таков пример има во последната строфа од песната *Молитва за еден обичен но уште непронајден збор*, прикажана погоре.

На фонолошко ниво може да се забележи случај на употреба на стилски средства како алитерација и тоа на места каде што италијанскиот јазик го допушта тоа, иако во оригиналот на тоа место ова недостасува. Токму со тие постапки препевот се „очудува“ и „прозвучува“ на похармоничен начин за италијанскиот читател, и со тоа читателското искуство е збогатено во препевот.

Тоа е тој камен на сите мртви зглавје, таа трпеза свездена, таа болест и здравје.	È questa stele, capezzale di tutti i morti, questo convivio siderale, sofferenza e salvezza
Во себе копај , под својата кожа , под црното сонце на трите ножа. <i>Долго доаѓање на огнот, 1970</i>	Scava in te, sotto la pelle, sotto il sole nero dei tre coltelli. <i>Il venire lento del fuoco, 2021</i> (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт)

за едни од мажите тоа беше невидена лудост, за други попусто патување и бесцелен летот. <i>Настан на езерскиот брег, 1976</i>	era per alcuni pazzia non mai veduta, per altri vano viaggiare e volare senza senso. <i>Sulla riva del lago, 1981</i> (препев на Аугусто Фонсека)
--	---

На синтактичко рамниште забележителна е последната строфа од песната *Има долу една крв/Sangue abissale* во која е карактеристично испуштање на глаголот *има* кој во појдовниот текст дури и три пати се повторува. Во препевот недостасува глагол, речиси сите реченици се именски, освен последната. Сепак, ваквите реченични форми несомнено придонесуваат за изразување посилен емоционален набој.

Друг пример каде што кратките реченични форми претставуваат предизвик може да се сретне во творбата *Песна*. Овие стихови се препеани најпрвин од Скоти, а потоа од Ѓурчинова и Леконт, на временско растојание од скоро шеесет години. Истата постапка е присутна и во песната *Обична улица*, во препев *Strada comune*.

Биди небо. Биди синост моја. Свезди снопје. Живо време во четири сида. Забоди се непогрешно в срце. Како копје. И потпри ме ко каријатида. <i>Песна, 1957</i>	Sveglia il cielo! Il mio azzurro sii . Un fascio di stelle. Tempo vivo in quattro mura. Affonda in fondo al cuore. Come lancia. Puntellami come una cariatide. <i>Poesia, 1965</i> (препев на Џакомо Скоти)	Sii cielo. Il mio azzurro. Ghirlanda di stelle. Tempo superstite tra quattro mura. Infallibile, trafiggi il cuore. Come lancia. Sostienimi come una cariatide. <i>Poesia, 2021</i> (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт)
---	---	--

<p>Мојата улица нема куќи високи, ни липи, ни маслини, ни багреми зелени. Она понекогаш на мртво дрво личи кај случајно ќе слетаат птиците иселени.</p>	<p>La mia strada senza caseggiati, senza tigli, ulivi o verdi acacie. A volte pare un albero morto su cui posano uccelli sperduti.</p>
<p>Мојата улица е мала и безимена, со обични радости и обични грижи, и да нема зеница од сонцето подгорена не ќе може ништо со светот да ја зближи.</p>	<p>La mia piccola strada senza nome, con gioie e paure ordinarie. Senza le iridi bruciate dal sole sarebbe fuori dal mondo per sempre.</p>
<p>Обична улица, 1955</p>	<p><i>Strada commune</i>, 2021 (препев на Анастасија Ѓурчинова и Миа Леконт)</p>

Сепак, најголем интерес будат решенијата на лексичко и семантичко поле. Во оваа прилика ќе се задржиме само на неколку одделни преведувачки ситуации.

Прв е случајот на перифраза во споменатата *Песна*, препеана на два начина. Во оригиналот *Песната* е „земја неподатлива и тврда“, станува „terra indocile e compatta“, односно „нескротлива и цврста“, а во другиот препев „terra dura e ribelle“, односно „тврда и бунтовна“. Стихот „нема статуа на столот“, станува „statua muta sopra il mobile“, односно „statua muta su una sedia“, па на тој начин втората верзија е обогатена и со алитерација.

Треба да се забележи и повикот „биди“ со кој започнува песната и процесот на персонификација кој се проткајува низ двете строфи. Во постариот препев Скоти користи императив од глаголот „svegliare“, и на тој начин песната ги „буди“ сите овие елементи преку кои се материјализира, додека во поновата верзија е употребен императив од глаголот „essere“, само во инвертиран реченичен ред, и со тоа може да кажеме дека е формално поблиску до оригиналот. Понатаму, во стихот „потсмевни се на мимолетноста“, авторот прави специфичен лексички избор со терминот „мимолетност“ кој во едната верзија станува „tempo caduco“, односно „минливо време“, а во втората е состантивирана придавка „effimero“, односно „минливост“, „привременост“. И во двата случаи преведувачите прават различен избор и во однос на глаголот „потсмевни се“, во едниот случај е употребен глаголот „sorridere“, чие основно значење е „се насмевнува“, а во вториот посилното „ridere“, со значење „се смее“. Песната која „грда треба да израсне во каменот на болот“, во постариот препев се издигнува како планина целата од камен во „скаменетиот бол“, додека во поновиот е употребен еквивалент на придавката „грда“, односно „orrída“, и песната како таква „израснува од камен погоден од болот“. И втората строфа започнува со глаголот „биди“, анафората е задржана и во двата целни текста. Во првиот случај песната го „буди небото“, и станува „синоста“, а во овие две кратки реченици преведувачот Скоти употребува два различни глагола

и прави инверзија во втората реченица. Во поновиот препев на Ѓурчинова и Леконт, глаголот е испуштен. Тука „снопјето од ѕвезди“ станува „венец“ (ghirlanda), додека во првичниот препев е оставен еквивалентот „fascia“. Што се однесува до наредниот стих за „живото време“, кај Скоти е употребен еквивалентот „vivo“ додека во другиот препев времето е „преостанато, она што преживеало“. Понатаму, во првиот превод песната, која треба да се „забоде во срцето“, всушност „се нурнува, потонува на дното во срцето“ (affondare), додека во вториот „погодува право во срце“ (trafiggere). И во двата случаи понатаму е употребена кратката именска група, еквивалентот „come lancia“, и го „потпира“ поетот како каријатида, со тоа што се употребени повторно два различни глаголи „puntellare“ со потесно значење во првиот, и „sostenere“ со пошироко значење, во вториот текст.

Препевот на оваа Песна ни прикажува како еден ист поетски состав може да прозвучи различно и да побуди различни слики кај читателот во зависност од понуденото преведувачко решение.

Покрај овој случај, од анализата на преводот може да се издвојат уште неколку примери каде што препевот отстапува на ниво на лексиката и семантиката и се реконструира во зборови и слики кои на италијанскиот читател му ја приближуваат смислата на оригиналот.

Така, во Обична улица/*Strada comune*, „она се буди плашлива и **измамена, измамена** од гласот на далечината“, во препевот „*si sveglia timida, sedotta, ingannata dal richiamo d'altrove*“, односно таа е **измамена** и **заведена** од тој повик. Понатаму, „улицата која не ќе може ништо со светот да ја зближи“, во препевот останува „надвор од светот засекогаш“, односно „*sarebbe fuori del mondo per sempre*“. И во песната Има долу една крв/*Sangue abissale*, глаголот рие кој се повторува во два последователни стиха е пренесен со два различни италијански глаголи во зависност од буквалното и преносното значење со кое е употребен во изворникот „лежи она и **пие** како крт, оди од праг до праг, **пие** низ свеста“/”*giace, come talpa scava, va di soglia in soglia, fruga la coscienza*“.

Во Шеста молитва на моето тело/*Sesta preghiera del mio corpo*, авторот вели „од **дивина** со крвта ми викаш, од далечина“. Дивината во препевот се проширува во „див пејзаж“, односно „*da un paesaggio selvaggio mi chiama il tuo sangue, di lontano*“, решение во кое созвучјето меѓу овие два блиски збора го оплеменува италијанскиот текст истовремено и на фонолошко ниво. Во наредните стихови од истата песна „*jas, непозната, глуп водопад од месечина*“, станува „*io sconosciuta, sorda cascata del chiaro di luna*“, каде што е употребен поетски израз кој се однесува на месечевата светлина и упатува на слики кои се препознатливи за италијанскиот читател.

Во Долго доаѓање на огном/*Il venire lento del fuoco*, преведувачките на оригинален начин се соочуваат со рефренот „*Konaj, uskonaj* го“. За разлика од двата глаголи кои во македонскиот јазик кои првенствено се разликуваат по

вид, но се блиски од лексичка гледна точка, во препевот се употребени два сосема различни глаголи, од кои вториот „dissoterrare“ кој има уште посилено значење од оној употребен во оригиналот, и асоцира на „откопување“, се користи во специфични контексти и токму заради овие карактеристики предизвикува ефект на „очудување“ кај италијанскиот читател.

И преведувачот Фонсека во песната *Ha eзерскиот брег/Sulla riva del lago* нуди специфично решение за изразот „поројни дождови“ со „nubifragio“, кој се однесува на силно невреме со страшни последици, а истовремено припаѓа на една специфична категорија на лексеми и со тоа го „очудува“ овој поетски состав во препевот.

6. Заклучок

Поезијата на Ацо Шопов била повеќе пати преведувана на италијански јазик, по разни поводи и во разни пригоди, почнувајќи од 60-тите години на 20 век, сè до денес. Овие препеви ги среќаваме, главно, во рамките на колективните изданија, како што се антологиите, или пак, во рамките на групните претставувања на современата македонска литература во одделни весници и списанија во Италија.

Препевите на многубројни песни од Шопов мошне интензивно се среќаваат во 60-тите, 70-тите и 80-тите години, за потоа да се разретчат во 90-тите, во согласност со пресвртот во општествените прилики на Балканот (и свртување на интересот на странските издавачи кон нови теми и книжевни изрази) и да се појават повторно дури во најново време, во 2021 година.

Споредбената анализа на македонскиот оригинал со преведувачките постапки употребени во неколку различни препеви на италијански јазик, нè наведува на заклучокот дека преведувачите главно ја почитувале структурата и композицијата на поетските творби на Шопов, како и впечатливата музикалност, која најчесто успева да прозвучи и во преводниот текст. Во најголем број преводи е постигната висока еквивалентност и во семантичка и во синтаксичка смисла, иако на ова поле се забележани и почести отстапки, кои делумно се должат и на разликите во двата јазични система: македонскиот и италијанскиот. Особено е видливо отсуството на римата, како значајна карактеристика на поетското писмо на Шопов, која при преведувањето речиси секогаш е одбегната и се преминува на слободен стих. Интересни сознанија се добиени при споредбената анализа на една иста песна на Шопов, препеана од различни преведувачи. Во некои преводи се забележува повисока и понепосредна еквивалентност, додека во други е применета посложена преведувачка постапка придружена со низа модификации како инверзија, алитерација, прескокнување, перифраза и сл. Оригиналните решенија издвоени во италијанските препеви овозможуваат да се говори за интензивно користење на постапката на *очудување*, како еден од основните инструменти

на „бегство“ од вообичаената и секојдневна јазична комуникација, што е неопходно при секое поетско создавање и пресоздавање.

Поезијата на Ацо Шопов е несомнено постојан предизвик за толкувачите и преведувачите, па и овој труд би сакал да биде поттик и охрабрување за нови проекти од овој вид, како и за подготовка на една идна монографска книга од Шопов, препеана и објавена во Италија.

Користена литература:

Наслови на кирилица

- [1] Конески, Блаже (2018). Светот на песната и легендата: есеи и прилози (М. Ѓурчинов, Прир.). Скопје: Македонска академија на науките и уметностите [1993].
- [2] Михајловски, Драги (2006). *Под Вавилон: задачата на преведувачот*. Скопје: Каприкорнус.
- [3] Шопов, Ацо (1955). *Слеј се со тишината*. Скопје: „Кочо Рацин“.
- [4] Шопов, Ацо (1957). *Ветрот носи убаво време*. Скопје: „Кочо Рацин“.
- [5] Шопов, Ацо (1963). *Небиднина*. Скопје: „Кочо Рацин“.
- [6] Шопов, Ацо (1968). Интервју „Поезијата тешко може да се дефинира“, Вечер, 31.3.1968, стр. 9. Оригиналниот машинопис се наоѓа во Фондот Ацо Шопов, во Архивот МАНУ, АШ К3 АЕ81. Достапно на: <https://www.acosopov.com/%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0/%D1%80%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8/%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82?lang=mk>
- [7] Шопов, Ацо (1970). *Гледач во пепелта*. Скопје: Македонска книга.
- [8] Шопов, Ацо (1976). *Песна на црната жена*. Скопје: Мисла.

Наслови на латиница

- [1] Cecchini, Agata (1974). Tre poeti macedoni. *Ital Jug*, 4 (3), 20.
- [2] Sopov, Aco (1959). Fuggiaschi (O.Ramous, Ed. & Trans.). In *Poesia jugoslava contemporanea: prima traduzione in lingua italiana*. Padova: B. Rebellato.
- [3] Sopov, Aco (1961). Dobbiamo farci più buoni; Inseguo la mia voce (G. Scotti, Trans.). In *Galleria. Rassegna bimestrale di cultura*. n. 5–6, 352–353.
- [4] Sopov, Aco (1965). Poesia; Questa beltà; Amore. (G. Scotti, Trans.). In G. Scotti (Ed.). *Antologia della poesia macedone*. (pp. 72–74). Siena: Maia.
- [5] Sopov, Aco (1966a). Dobbiamo farci più buoni. (G. Scotti, Trans.). In G. Nurigiani, (Ed.). *La Macedonia ieri e oggi* (p. 136). Roma: Teleuropa.
- [6] Sopov, Aco (1966b). Dobbiamo farci più buoni; (G. Scotti, Trans.). In C.Zlobec, S. M S. Mihalić & A.Spasov (Eds.). *Nuova poesia jugoslava* (p.389). Parma: Guanda.
- [7] Sopov, Aco (1976). Poesia; Questa beltà (N. Kitanovski, Trans). In G. Todorovski (Ed.). *T'ga za jug* (p. 40–41). Struga: Polyglotha.
- [8] Sopov, Aco (1972). Nasce la parola; Canto; Agosto; Sole nero (M. Jerkov, Trans.).

- Relazioni Macedonia*, 21, 15–18.
- [1] Sopov, Aco (1973). Canto (M. Jerkov, Trans.). *Relazioni Macedonia*, 10, 27.
- [2] Sopov, Aco (1974a). Preghiera per una semplice parola non ancora scoperta (N. Kitanovski, Trans). In A. Spasov (Ed.). *Gloria a San Cirillo / Commissione della Repubblica di Macedonia per le relazioni culturali con l'estero* (p. 24). Skopje: Edizioni Rivista Macedone.
- [3] Sopov, Aco (1974b). Settima orazione del mio corpo (M. Jerkov, Trans.). *Relazioni Macedonia*, 4, 15.
- [4] Sopov, Aco (1976). La canzone degli anni (M. Jerkov, Trans.). *Relazioni Macedonia*, 11-12, 8-9.
- [5] Sopov, Aco (1981). Sulla riva del lago (A. Fonseca, Trans.). In M. Gjurićinova, C. Stanoevski & E. Sequi *La battana: rivista trimestrale di cultura. Numero speciale Macedonia*. Rijeka: EDIT, 18 (59), 86–87.
- [6] Sopov, Aco (1982). Nasce la parola; Canto; Cicatrice; Agosto; Sole nero. *Balcanica*, 2, 77–80.
- [7] Sopov, Aco (1984). Sole Nero. *Impegno 80. Periodico di cultura*, 16/20, 51.
- [8] Sopov, Aco (1986). Sulla riva del lago (A. Fonseca, Trans.). *La vallisa. Quadrimestrale di letteratura et altro*, 14, 33–34.
- [9] Sopov, Aco (1993). Vaticinio nella cenere (B. Rombi, Trans.). *Liguria Arte*, 43 (3), 5.
- [10] Sopov, Aco (2021). Orrendamorte; Sangue abissale; Poesia; Strada comune; Preghiera per un'ancora introvabile parola ordinaria; Sesta preghiera del mio corpo; Nona preghiera del mio corpo; Il venire lento del fuoco (A. Gjurićinova & M. Lecomte, Trans.). *Nuovi Argomenti*, 7/21. <http://www.nuoviargomenti.net/poesie/sangue-abissale/>
- [11] Righi Roberto (2006). Sulla traduzione macedone dell'Evgenij Onegin. *Studi slavistici III*. 81–98. Firenze University Press.

THE “ESTRANGEMENT” TECHNIQUE IN THE ADAPTATIONS OF ACO ŠOPOV'S POETRY IN ITALIAN LANGUAGE

Jovana Karanikikj Josimovska, Anastasija Gjurićinova

Goce Delcev University, Stip

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

The aim of this paper is to present the poetry of Aco Šopov as a translation challenge for Italian language translators in the context of research on the presence of Macedonian poetry translated into Italian. The first part offers a general overview of the poetry translations published in Italy. Furthermore, Aco Šopov's verses in Italian, published in collections, anthologies and journals, starting from the middle of the twentieth century until today, are presented. The second part of the paper is analytical and focuses on the general characteristics of Aco Šopov's poetry at the phonological, morphosyntactic, lexical and semantic level, which represent a challenge for the translator, taking into consideration the “estrangement effects” he faced. A series of examples from several translated poems:

Orrendamorte, Sangue abyssale, Poesia, Strada comune, Preghiera per un'ancora introvabile parola ordinaria, Sesta preghiera del mio corpo, Nona preghiera del mio corpo, Il venire lento del fuoco (each translated by Anastasia Gjurchinova and Mia Lecomte), *Poesia, Amore, Questà beltà* (translated by Giacomo Scotti) and *Sulla riva del lago* (translated by Augusto Fonseca) are presented and possible solutions to these deviations.

Keywords: *poetry translation, Macedonian poetry, Italian language, estrangement effect*

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
МЕЃУНАРОДНАТА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„СТО ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО НА АЦО ШОПОВ“**

ISBN 978-608-277-016-1

2023